Nr 11.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 15 § lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning, m. m.; given Stockholms slott den 4 januari 1945.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1) lag angående ändrad lydelse av 15 § lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning; samt

2) lag angående ändrad lydelse av 9 § lagen den 16 maj 1930 (nr 139) om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete.

GUSTAF.

Tage Erlander.

Bilaga.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 15 § lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning.

Härigenom förordnas, att 15 § lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

15 §.

Beträffande verksamhet — — — gälla arbetsföreståndaren.

Lag samma vare, där arbetsrådet efter framställning av arbetsgivare godtagit viss person såsom arbetsföreståndare i arbetsgivarens ställe.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 9 § lagen den 16 maj 1930 (nr 139) om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete.

Härigenom förordnas, att 9 § lagen den 16 maj 1930 om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete[1] skall erhålla följande ändrade lydelse.

9 §.

Beträffande verksamhet, som bedrives av staten eller kommun, skall vad i denna lag är stadgat angående innehavare av företag gälla arbetsföreståndaren.

Lag samma vare, där arbetsrådet efter framställning av innehavare av företag godtagit viss person såsom arbetsföreståndare i innehavarens ställe.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

[1] Gällande lydelse, se SFS 1939: 202.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 24 november 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, DOMÖ, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie-, social- och kommunikationsdepartementen anmäler statsrådet Erlander riksdagens skrivelse den 29 maj 1943 (nr 250) om *vidgad möjlighet för arbetsgivare att överflytta ansvaret för iakttagandet av gällande arbetstidsbestämmelser å särskild arbetsföreståndare.* Föredraganden anför följande.

Enligt lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning — i det följande benämnd *allmänna arbetstidslagen* — skall arbetsgivare, som använder arbetare till arbete i strid mot vad i lagen är stadgat eller mot föreskrift som meddelats med stöd av lagen, fällas till straff (12 §). Straffpåföljd inträder även för arbetsgivare, som försummar att fullgöra i lagen föreskriven skyldighet att vederbörligen anmäla sådan avvikelse från arbetstidsförbudet, som betingas av olyckshändelse m. m., att verkställa vissa anteckningar i särskild journal eller på annat godtaget sätt, att förvara journalen m. m. på arbetsstället under viss tid samt att anslå exemplar av lagen och arbetstidsschemat på arbetsstället, varjämte straff följer för arbetsgivare, som lämnar oriktig uppgift i anteckning varom nyss nämnts (13 §). Straffet utgöres i samtliga fall av dagsböter. Från huvudregeln att arbetsgivaren är ansvarig för efterlevnaden av lagen följer ett undantag av bestämmelsen i 15 § av lagen. Enligt nämnda paragraf skall nämligen, beträffande verksamhet som bedrives av kommun, vad i lagen är stadgat angående arbetsgivare gälla arbetsföreståndaren.

Enahanda ansvarighetsregler givas i lagen den 16 maj 1930 om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete, här nedan benämnd *bageriarbetstidslagen.* Företagsinnehavaren straffas sålunda med dagsböter, om han bedriver arbete i strid mot stadgande i lagen eller mot föreskrift som utfärdats med stöd av sådant stadgande (6 §). Enahanda straff inträder, därest företagsinnehavaren försummar att fullgöra i lagen föreskriven skyldighet att vederbörligen anmäla

sådan avvikelse från arbetstidsförbudet, som betingas av olyckshändelse m. m., eller att anslå exemplar av lagen i fråga å arbetsstället (7 §). Vidare föreskrives i 9 § bageriarbetstidslagen — vilken paragraf tillagts genom lag den 26 maj 1939 — att beträffande verksamhet, som bedrives av staten eller kommun, vad i lagen är stadgat angående arbetsgivare skall gälla arbetsföreståndaren.

I *lantarbetstidslagen* den 18 juli 1942, *arbetstidslagen för detaljhandeln* av samma dag och *arbetstidslagen för hotell, restauranger och kaféer* den 30 juni 1944 finnas motsvarande bestämmelser om straffansvar för arbetsgivare, som bryter mot de i lagarna givna föreskrifterna. I dessa lagar har emellertid möjlighet skapats för arbetsgivaren att få ansvaret för lagarnas efterlevnad överflyttat till särskild arbetsföreståndare. Enligt föreskrift i lagarna (resp. 15, 17 och 15 §) skall nämligen, där arbetsrådet efter framställning av arbetsgivare godtagit viss person såsom arbetsföreståndare i arbetsgivarens ställe, vad i lagen är stadgat angående arbetsgivare gälla arbetsföreståndaren. En liknande bestämmelse finnes även i *butikstängningslagen* den 18 juli 1942. Jämlikt sistnämnda lag kan nämligen länsstyrelsen efter framställning av näringsidkare godtaga viss person såsom verksamhetens föreståndare i näringsidkarens ställe (16 §).

I *sjöarbetstidslagen* den 30 september 1938 har frågan om ansvaret för lagens efterlevnad vunnit en lösning, som avviker från reglerna i de övriga arbetstidsförfattningarna. Ansvaret för iakttagande av de centrala bestämmelserna i sjöarbetstidslagen åvilar nämligen fartygsbefälhavaren. Om förseelsen skett med redarens vetskap och vilja, straffas emellertid även redaren.

Slutligen bör här nämnas att *förordningen* den 25 oktober 1940 *angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.* innehåller vissa föreskrifter rörande arbetstiden för förare av automobil i yrkesmässig trafik (28 §). En närmare redogörelse för nämnda föreskrifter kommer att lämnas i ett senare sammanhang.

I en vid *1943 års riksdag* väckt motion (I: 60) hemställdes, bland annat, att riksdagen för sin del ville besluta, att till 15 § allmänna arbetstidslagen skulle fogas ett nytt stycke av innehåll, att arbetsrådet efter framställning av arbetsgivare kunde godtaga viss person såsom arbetsföreståndare i arbetsgivarens ställe.

Andra lagutskottet, som behandlade nämnda motion, inhämtade yttrande över densamma av arbetsrådet och riksförsäkringsanstalten ävensom av svenska arbetsgivareföreningen, landsorganisationen i Sverige och de anställdas centralorganisation (Daco). Riksförsäkringsanstalten hade i sin tur infordrat yttranden från samtliga yrkesinspektörer, skogs- och flottledsinspektören samt yrkesinspektrisen.

Riksdagen, som godkände av andra lagutskottet i ärendet avgivet utlåtande (nr 25), anhöll i enlighet därmed i ovannämnda skrivelse den 29 maj 1943,

att Kungl. Maj:t ville *dels* för riksdagen framlägga förslag om sådan ändring i allmänna arbetstidslagen, att möjlighet bereddes till överflyttning av ansvaret för lagens efterlevnad till särskild i arbetsgivarens ställe av arbetsrådet godtagen arbetsföreståndare, *dels ock* låta verkställa utredning rörande lämpligheten och behovet av motsvarande ändringar i arbetstidslagstiftningen närstående författningar samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kunde föranleda. Av utskottets utlåtande torde framgå, att med arbetstidslagstiftningen närstående författningar närmast åsyftats bageriarbetstidslagen och förordningen angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.

Genom beslut den 30 juni 1943 uppdrog Kungl. Maj:t åt *arbetsrådet* att verkställa ifrågavarande av riksdagen begärda utredning rörande arbetstidslagstiftningen närstående författningar. Arbetsrådet införskaffade yttranden i ärendet från riksförsäkringsanstalten och statens biltrafiknämnd. Riksförsäkringsanstalten hade i sin tur infordrat yttranden från yrkesinspektörerna; biltrafiknämnden hade i ärendet erhållit yttranden från överståthållarämbetet och länsstyrelserna i Stockholms, Östergötlands, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Västmanlands, Kopparbergs och Västernorrlands län ävensom från järnvägarnas samarbetsnämnd, Sveriges trafikbilägares riksorganisation, biltrafikens arbetsgivareförbund, svenska transportarbetareförbundet och svenska lokaltrafikföreningen.

I skrivelse den 21 december 1943 framlade arbetsrådet resultatet av den anbefallda utredningen, innebärande förslag till ändring av 9 § bageriarbetstidslagen. Häröver har efter remiss yttranden avgivits av Sveriges bageriidkareförening och svenska livsmedelsarbetareförbundet.

Nämnas må slutligen i detta sammanhang, att riksdagen i sin ovanberörda skrivelse den 29 maj 1943 jämväl anhållit, att vid den inom 1938 års arbetarskyddskommitté pågående utredningen måtte tagas under övervägande, huruvida och i vad mån möjlighet borde beredas till överflyttning av ansvaret för iakttagande av arbetarskyddslagstiftningen från arbetsgivare till särskild arbetsföreståndare, samt att Kungl. Maj:t i skrivelse den 30 juni 1943 anmodat nämnda kommitté att i samband med fullgörandet av dess uppdrag överväga sagda spörsmål.

Allmänna arbetstidslagen.

Beträffande frågans t i d i g a r e b e h a n d l i n g må följande omnämnas.

Bestämmelse, varigenom möjlighet bereddes för arbetsgivare att få sitt ansvar överflyttat å särskild arbetsföreståndare, inflöt första gången i 1936 års lantarbetstidslag. Nämnda lag grundade sig på ett av *lantarbetstidsutredningen* avgivet betänkande, vari till motivering av bestämmelsen anfördes:

Då det på jordbrukets område ofta förekommer, att dödsbon, bolag eller andra juridiska personer än stat och kommun äga företag, vilka de icke

själva sköta, utan vilkas skötsel ombesörjes av förvaltare eller andra förtroendemän, under det att dödsbodelägarna, styrelsemedlemmarna o. s. v. äro bosatta å annan ort än den, där företaget är beläget, har det synts önskvärt att i särskilda fall kunna avlyfta arbetsgivaransvaret från den frånvarande ägaren och i stället lägga det å den, som utövar den direkta ledningen av företaget.

I den *proposition till 1936 års riksdag* (nr 230), vari förslaget till lantarbetstidslag framlades, yttrade föredragande departementschefen — i anledning av en i ett remissyttrande uttalad åsikt, att straffansvar för förseelse mot lagen med hänsyn till de särskilda arbetsförhållandena inom jordbruket borde läggas på vederbörande arbetsledare och icke på arbetsgivaren — att det icke torde vara möjligt att låta straffansvaret under alla förhållanden åvila arbetsledare i stället för arbetsgivaren. För de fall, i vilka en sådan överflyttning av det formella ansvaret otvivelaktigt motsvarade den faktiska fördelningen av ansvaret för arbetsledningen vid företaget, hade stadgats möjlighet för arbetsrådet att på ansökan godtaga arbetsföreståndare i arbetsgivarens ställe i här ifrågavarande avseende. Gentemot ett i ett annat remissyttrande framfört förslag om generell överflyttning av ansvaret då fråga vore om juridiska personer i allmänhet framhöll departementschefen att en sådan överflyttning icke vore försvarlig utan att varje fall borde särskilt prövas.

Bestämmelserna i lantarbetstidslagen om överflyttande av arbetsgivaransvaret togos till mönster för motsvarande stadganden i den första arbetstidslagen för detaljhandeln av år 1939 och i den samma år reviderade butikstängningslagen.

Arbetstidsutredningen angående affärs- och kontorsanställda, som avgav förslag till sistnämnda lagstiftning, framhöll vad beträffade förslaget till arbetstidslag för detaljhandeln — under erinran om lantarbetstidsutredningens ovan återgivna yttrande — att det i en sådan situation som beskrivits av lantarbetstidsutredningen syntes särskilt önskvärt, att ansvaret lades över på den, som utövade den direkta ledningen av företaget, och att arbetsrådet syntes hava anledning bifalla dylika framställningar, om ej särskilda skäl skulle tala i annan riktning. Men en överflyttning kunde vara påkallad även i andra fall, t. ex. då en enskild arbetsgivare bodde på annan ort än den, där företaget låge, och därför saknade möjlighet att övervaka, hur arbetet bedreves.

I yttrande över förslaget till arbetstidslag för detaljhandeln höll *kooperativa förbundet* före, att beträffande juridiska personer den allmänna regeln borde utfärdas, att affärsföreståndare respektive butiksföreståndare finge träda i arbetsgivarens ställe, och detta även i de fall, då styrelseledamöterna bodde på den ort, där verksamheten bedreves. *Kommerskollegium* instämde i kooperativa förbundets förslag under framhållande, bland annat, att den av de sakkunniga åsyftade anordningen kunde medföra viss formell om-

gång, särskilt vid semester eller sjukdomsfall för av arbetsrådet godkänd arbetsföreståndare. Kollegium ställde sig dock tveksamt, om den av kooperativa förbundet föreslagna — i och för sig välmotiverade anordningen — borde genomföras enbart för detaljhandeln eller om ej motsvarande borde gälla för hela komplexet av arbetstidslagstiftningar.

I *propositionen till 1939 års lagtima riksdag* i ämnet (nr 96) förklarade föredragande departementschefen att han icke ansåge sig kunna förorda en lagtillämpning av den art, kooperativa förbundet och kommerskollegium föreslagit, enbart såvitt anginge arbetstidslagen för detaljhandeln. Utan att ståndpunkt i sak tagits till berörda förslag, hade bestämmelsen upptagits i departementsförslaget i de sakkunnigas formulering.

Beträffande överflyttande av ansvaret för iakttagande av föreskrifterna i butikstängningslagen uttalade *arbetstidsutredningen angående affärs- och kontorsanställda,* att regeln om att näringsidkaren själv hade ansvaret i vissa fall kunde leda till obilliga resultat och att det därför borde beredas möjlighet att få ansvaret överflyttat till särskild föreståndare. Beträffande de fall, där en överflyttning kunde vara särskilt motiverad, hänvisades till vad som anförts under förslaget till arbetstidslag för detaljhandeln.

I sitt yttrande över de sakkunnigas förslag gjorde *kommerskollegium* samma erinran som mot förslaget till arbetstidslag för detaljhandeln. *Kooperativa förbundet* fann däremot det av de sakkunniga föreslagna stadgandet lämpligt, såvitt det avsåge butikstängningslagen.

I fråga om tillämpningen av förevarande bestämmelse i lantarbetstidslagen och arbetstidslagen för detaljhandeln har följande inhämtats.

Arbetsrådet har vid tillämpningen av lantarbetstidslagen haft att handlägga ett relativt stort antal framställningar om överflyttande av arbetsgivaransvaret till särskild arbetsföreståndare. Dessa framställningar hava i regel bifallits. Såsom skäl till överflyttning av arbetsgivaransvaret har i ansökningarna angivits bland annat följande: arbetsgivaren har på grund av hög ålder, sjukdom eller annan liknande orsak icke kunnat själv utöva ledningen av jordbruket och övervaka lagens efterlevnad; arbetsgivaren har varit förhindrad att taga aktiv del i jordbrukets skötsel av den anledningen, att hans tid i väsentlig grad varit upptagen av allmänna uppdrag eller privat verksamhet, som varit helt skild från jordbruksrörelsen; arbetsgivaren har varit ett stärbhus, vars delägare icke vistats å egendomen eller, därest så varit fallet, icke varit insatta i skötseln av jordbruk; arbetsgivaren har varit ett aktiebolag, som vid sidan av annan verksamhet drivit jordbruk på en eller flera platser (i dessa senare fall har det ofta varit fråga om större industriföretag, som även bedrivit jordbruk och begärt ett överflyttande av arbetsgivaransvaret på förvaltaren av företagets jordbruksfastigheter).

Motsvarande bestämmelse i arbetstidslagen för detaljhandeln har även kommit i tillämpning i åtskilliga fall. Såsom skäl till överflyttande av arbetsgivaransvaret på särskild arbetsföreståndare har därvid ofta åberopats, att arbetsgivaren på grund av sjukdom eller därmed jämförlig anledning

icke kunnat deltaga i skötseln av rörelsen eller övervakningen av arbetet inom företaget.

Vad beträffar frågans behandling vid 1943 års riksdag må följande omnämnas.

I samtliga de till andra lagutskottet vid nämnda års riksdag avgivna yttrandena med undantag av det av Daco avgivna hade förslaget att införa en föreskrift av ifrågavarande slag i allmänna arbetstidslagen tillstyrkts eller lämnats utan erinran. *Arbetsrådet* framhöll sålunda — i anslutning till innehållet i ovan intagna redogörelse för arbetsrådets hittillsvarande tillämpning av ifrågavarande stadgande i lantarbetstidslagen och arbetstidslagen för detaljhandeln — att de erfarenheter, som vunnits vid handläggningen av hithörande ärenden, enligt arbetsrådets uppfattning visat, att bestämmelserna i fråga motsvarade ett föreliggande behov och vore väl avpassade för sitt syfte. Samma förhållanden, som föranlett dessa bestämmelsers upptagande i lantarbetstidslagen och arbetstidslagen för detaljhandeln, torde göra sig gällande även inom den allmänna arbetstidslagens tillämpningsområde. Jämväl inom detta område syntes därför behov föreligga av en lagbestämmelse, som gåve arbetsrådet möjlighet att, efter prövning i varje särskilt fall, godtaga viss person såsom arbetsföreståndare i arbetsgivarens ställe. Sålunda borde i det fall, där en verksamhet dreves av juridisk person, ansvaret kunna läggas på den, som utövade den direkta ledningen av företaget, eller, då det gällde större industriföretag, den som utövade ledningen för större driftavdelning, särskild fabrik eller dylikt inom företaget. En överflyttning av ansvaret syntes jämväl påkallad i de fall, där exempelvis arbetsgivaren vore boende på annan ort än den, där företaget vore beläget, och sålunda saknade möjlighet att vaka över, hur arbetet bedreves. *Riksförsäkringsanstalten* ansåg, att någon anledning att i denna fråga intaga en annan ståndpunkt än som kommit till uttryck i lantarbetstidslagen och arbetstidslagen för detaljhandeln icke syntes föreligga. *Svenska arbetsgivareföreningen* vitsordade att det otvivelaktigt funnes ett stort praktiskt behov av de yrkade lagändringarna. Vissa fall hade kommit till föreningens kännedom, då företagschefer, som på grund av företagens storlek icke haft möjlighet att i detalj följa driften och som därför saknat all kännedom om inom företagen begångna förseelser mot förevarande lagar, dömts till straff för sådana förseelser. Detta förhållande tedde sig stötande för rättskänslan. Det syntes både av billighetsskäl och med hänsyn till rättsordningens auktoritet angeläget, att möjligheter tillskapades för att arbetsgivaransvaret i nämnda fall skulle kunna överflyttas till sådana arbetsledare, som verkligen hade tillfälle att inom företagen omedelbart övervaka tillämpningen av lagarna i fråga. *Landsorganisationen* framhöll att det principiellt naturligtvis måste gälla att det rättsliga ansvaret för efterlevnaden av den sociala skyddslagstiftningen på arbetsmarknadens område borde åvila arbetsgivaren. Fall kunde emellertid förekomma, där det ur synpunkten av lagstiftningens ef-

fektivitet kunde vara mera ändamålsenligt att det omedelbara ansvaret förlades till särskild arbetsföreståndare, även då arbetsgivaren vore annan än kommun, såsom då rörelsen bedreves av dödsbo eller eljest av juridisk person och de enskilda delägarna faktiskt icke utövade någon arbetsledning eller eljest toge någon personlig befattning med företagets verksamhet. Mot möjlighet till arbetsgivaransvarets överflyttning efter medgivande av arbetsrådet syntes i dylika fall intet vara att erinra, därvid dock givetvis måste förutsättas att arbetsrådets ifrågavarande befogenhet utövades med fäst avseende endast vid vad som ur synpunkten av lagstiftningens syftemål vore lämpligast och först efter prövning av arbetsföreståndarens kvalifikationer för uppgiften; i sistnämnda hänseende vore det uppenbart att överflyttning icke borde ifrågakomma med mindre föreståndaren i fråga om arbetsledning och eljest intoge en relativt självständig ställning i förhållande till arbetsgivaren.

Daco avstyrkte i sitt yttrande ifrågavarande förslag samt anförde till utveckling av sin mening bland annat följande.

Det förekommer i viss utsträckning att arbetare vid brådskande tillfällen för längre eller kortare tidsperioder överflyttas från en avdelning till en annan på samma arbetsplats. Arbetarnas arbetstider å de olika avdelningarna sammanföras och bokföras som regel på företagets kontor, och för en arbetsledande tjänsteman, som har till uppgift att leda, fördela och kontrollera arbete, som utföres av honom underställd personal, finnes därför ingen annan möjlighet än att på kontoret efterhöra, huruvida en arbetare, vilken icke är fast knuten till hans avdelning, kan tagas i anspråk för eventuellt övertidsarbete. Det skulle framstå som en orimlighet om en tjänsteman i detta fall kunde göras ansvarig för arbetstidslagens efterlevnad.

Daco framhöll vidare att förslaget närmast avsåge att bereda möjlighet för överflyttande av arbetsgivaransvaret på verkställande direktören eller driftsledaren inom industriföretag, men att i många fall förhållandet säkerligen skulle bli det, att ansvaret överflyttades på en arbetsledare eller någon annan tjänsteman inom företaget. Det torde vara känt vilken ömtålig och svår uppgift, som redan nu vilade på industriens tjänstemän och arbetsbefäl av olika grader. De intoge en mellanställning mellan å ena sidan arbetaren och å den andra arbetsgivaren eller i vissa fall den högre tekniska ledningen. Det vore uppenbart att en lag, varigenom en tjänsteman ålades svara för att föreskrifterna i arbetstidslagen efterkommes, medförde att tjänstemännens ömtåliga ställning bleve än vanskligare.

Andra lagutskottet uttalade i sitt av riksdagen godkända utlåtande att samma förhållanden, som föranlett att ifrågavarande bestämmelser i lantarbetstidslagen och arbetstidslagen för detaljhandeln tillkommit, enligt utskottets uppfattning gjorde sig gällande även inom den allmänna arbetstidslagens tillämpningsområde. Jämväl inom detta syntes därför föreligga behov av en lagbestämmelse, som gåve arbetsrådet möjlighet att, efter prövning av varje särskilt fall, godtaga viss person såsom arbetsföreståndare i

arbetsgivarens ställe. Ett stadgande med detta innehåll torde icke kunna medföra de av Daco befarade olägenheterna för tjänstemän i underordnad ställning, eftersom det ej gärna kunde ifrågakomma, att ansvaret överflyttades till en sådan.

Bageriarbetstidslagen.

Vad beträffar frågan om medgivande av ansvarighetsöverflyttning jämlikt bageriarbetstidslagen må följande nämnas.

Arbetsrådet hade, såsom ovan nämnts, inhämtat yttrande i ärendet från *riksförsäkringsanstalten* i egenskap av yrkesinspektionens chefsmyndighet. Med anledning därav hade riksförsäkringsanstalten, såsom likaledes förut omtalats, infordrat yrkesinspektörernas yttranden i frågan. Härvid hade framgått, att samtliga yrkesinspektörer utom en antingen tillstyrkt den ifrågasatta ändringen av bageriarbetstidslagen eller ock förklarat sig ej hava någon erinran att göra däremot. För egen del framhöll riksförsäkringsanstalten, att något större behov av lagändringen icke syntes föreligga men att det likväl finge anses önskvärt, att möjlighet bereddes för arbetsgivare att efter särskild prövning få arbetsgivaransvaret överflyttat på annan person.

Arbetsrådet framhåller i sin utredning i ämnet, att arbetsrådet i likhet med vad riksförsäkringsanstalten anfört funne det vara önskvärt, att möjlighet bereddes för i bageriarbetstidslagen avsedd företagare att efter särskild prövning få företagaransvaret överflyttat på annan person. Såsom riksförsäkringsanstalten framhållit torde något större behov av lagändring icke föreligga, men åtskilliga företag som omfattades av lagen torde drivas under sådana förhållanden, att ett avlyftande av ansvaret för lagens efterlevnad på särskild arbetsföreståndare tedde sig billigt och rimligt. Såsom exempel kunde nämnas företag, som dreves av dödsbo, och företag, som ägdes av person som själv ej vore insatt i rörelsen eller vistades på annan ort än den, där företaget vore beläget. Jämväl i fråga om företag, som dreves i form av förening eller bolag, kunde ett överflyttande av ansvaret vara naturligt. I sådana företag torde det ligga nära till hands, att ansvaret åvilade bolagets verkställande direktör, disponent eller annan företagsledare i högre ställning och ej styrelseledamöterna i föreningen eller bolaget. Arbetsrådet framhåller slutligen, att den prövande myndigheten givetvis ej blott hade att bedöma, huruvida i det enskilda fallet skäl förelåge för ett överflyttande av företagaransvaret å annan person, utan även hade att ingå i prövning av frågan, huruvida den föreslagne personen kunde anses kvalificerad för uppdraget.

Arbetsrådet föreslår i anledning av det sagda ett tillägg till 9 § bageriarbetstidslagen, varigenom den ifrågavarande ansvarighetsöverflyttningen möjliggöres. I de yttranden, som avgivits häröver av *bageriidkareföreningen*

och *svenska livsmedelsarbetareförbundet,* biträdes förslaget. Bageriidkareföreningen framhåller därvid att vad angår bagerinäringen inga speciella förhållanden funnes, som föranledde, att den ifrågasatta lagändringen för bageriarbetstidslagens del borde bedömas annorlunda än för den allmänna arbetstidslagens del. Föreningen anser, att det i icke få fall av naturliga skäl vore riktigast att medgiva en överflyttning av straffansvaret.

Beträffande frågan, vilken myndighet som skall verkställa prövningen om överflyttandet av arbetsgivaransvaret jämlikt bageriarbetstidslagen, hade *riksförsäkringsanstalten* anfört, att prövningen givetvis borde ankomma på anstalten såsom yrkesinspektionens chefsmyndighet, eftersom denna i övrigt hade att pröva och avgöra ansökningar om eftergifter från nämnda lag.

Arbetsrådet anser däremot övervägande skäl tala för att nämnda funktion överlämnas åt rådet och anför härutinnan följande.

Ur synpunkten av en enhetlig rättstillämpning synes det naturligt, att ifrågavarande ärenden avgöras av arbetsrådet, som har att bedöma likartade ärenden enligt lantarbetstidslagen och arbetstidslagen för detaljhandeln och — därest den allmänna arbetstidslagen ändras på sätt riksdagen förordat — jämväl kommer att taga befattning med dylika ärenden enligt sistnämnda lag. Under berörda förutsättning kommer vidare arbetsrådet beträffande vissa företag, som omfattas av bageriarbetstidslagen, att pröva, huruvida skäl föreligga för ett överflyttande av ansvaret för efterlevnaden av arbetstidsbestämmelserna i den allmänna arbetstidslagen. Då i dylika fall tydligen enahanda skäl kunna åberopas för ett överflyttande av ansvaret enligt bageriarbetstidslagen, synes det innebära ett onödigt dubbelarbete, om både arbetsrådet och riksförsäkringsanstalten skulle ur likartade synpunkter bedöma ansökningar, som grunda sig på samma faktiska förhållanden. — Det kan möjligen ifrågasättas, huruvida det icke borde uppdragas åt arbetsrådet att efter samråd med riksförsäkringsanstalten avgöra här avsedda ärenden enligt bageriarbetstidslagen. En obligatorisk bestämmelse härom kan dock i vissa fall föranleda onödig omgång med ärendenas behandling. Å andra sidan är det givet, att arbetsrådet, om det skulle befinnas erforderligt, före ett ärendes avgörande lämpligen inhämtar yttrande från riksförsäkringsanstalten.

En ledamot av arbetsrådet ansåg emellertid det böra ankomma på yrkesinspektionens chefsmyndighet att pröva ansökningar om överflyttandet av företagaransvaret jämlikt bageriarbetstidslagen.

Bageriidkareföreningen och *svenska livsmedelsarbetareförbundet* ansluta sig till arbetsrådets inställning till frågan om vilken myndighet som borde pröva hithörande ansökningar.

Förordningen angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.

Till en början må här lämnas en något utförligare redogörelse angående *gällande föreskrifter* i här förevarande avseende.

I 1940 års förordning angående yrkesmässig automobiltrafik m. m., vilken innehåller bland annat ur trafiksäkerhetssynpunkt tillkomna bestämmelser om trafiktillstånd, om automobil i yrkesmässig trafik, om uthyrningsrörelse m. m., lämnas jämväl vissa föreskrifter rörande arbetstiden för förare av automobil i sådan trafik. I 28 § 1 mom. av förordningen stadgas sålunda, att förare av automobil i yrkesmässig trafik ej må utan uppehåll om minst 30 minuter i följd framföra automobilen under längre tid än 5 timmar. I andra momentet av nämnda paragraf lämnas bestämmelser om förares arbets- och vilotid, utöver vad som enligt allmänna arbetstidslagen må vara att iakttaga. Enligt dessa bestämmelser må förares arbetstid under 24 på varandra följande timmar icke överskrida 11 timmar; dock att arbetstiden i vissa fall må utsträckas till 13 timmar, därest den under en tidrymd av 48 timmar ej överskrider sammanlagt 22 timmar. Vidare lämnas föreskrift om den tid, som skall inräknas i arbetstiden, varjämte ytterligare föreskrives, att förare skall åtnjuta minst 9 sammanhängande timmars vila under varje tidrymd av 24 timmar. Avvikelse från nu omnämnda bestämmelser kan dock få ske, där så påkallas av olyckshändelse eller annan dylik särskild omständighet, som ej kunnat förutses. Omnämnas må här att bestämmelserna i 28 § 2 mom., innan de på föranledande av riksdagen enligt förordning den 14 september 1944 (nr 606) erhöllo sin nuvarande lydelse, endast hade avseende å sådana relativt små företag beträffande vilka allmänna arbetstidslagen icke var tillämplig.

I 34—40 §§ av förordningen lämnas föreskrifter i avseende å efterlevnaden av densamma. I 34 § 2 mom. stadgas sålunda, bland annat, att om förare bryter mot vad i 28 § är stadgat eller om innehavare av trafiktillstånd använder förare till arbete i strid mot vad i nämnda paragraf är föreskrivet, den felande skall straffas med dagsböter. Enligt 37 § i förordningen skola de för ägare av automobil eller innehavare av tillstånd att utöva yrkesmässig trafik stadgade ansvarsbestämmelserna äga tillämpning, i händelse fordonet äges av oskift dödsbo eller konkursbo eller av bolag, förening eller annat samfund eller av stiftelse eller annan sådan inrättning, å den eller dem, som äga företräda boet, samfundet eller inrättningen. I fråga om automobil, som tillhör staten eller kommun, skola ansvarsbestämmelserna gälla förarens närmaste förman eller i vissa fall annan överordnad. (Jfr 33 § i 1936 års motorfordonsförordning samt N. J. A. 1943 s. 507 ff.) Här ifrågavarande bestämmelser i 37 § äga tillämpning i fråga om samtliga i förordningen givna ansvarsbestämmelser och sålunda icke blott på dem, som röra arbetstidsbegränsningarna.

Biltrafiknämnden, från vilken arbetsrådet, såsom nämnts, införskaffat yttrande, ansåg icke en lagstiftning i berörda avseende påkallad. Till utveckling av denna sin mening anförde nämnden — efter att ha framhållit att bestämmelserna i 28 § förordningen angående yrkesmässig trafik m. m. huvudsakligen vore motiverade ur trafiksäkerhetssynpunkter och endast i andra hand vore att betrakta såsom en av sociala skäl betingad arbetstidslagstiftning — bland annat följande.

Bestämmelserna i 37 § äga tillämpning i fråga om samtliga i förordningen givna ansvarsbestämmelser och sålunda icke allenast på frågorna om arbetstidsbegränsning. Ett utbrytande ur 37 § av bestämmelserna i den mån de avse överträdelse av föreskrifterna om förares arbetstid skulle sålunda komma att medföra, att skilda bestämmelser bleve gällande i fråga om å ena sidan dylika förseelser samt å andra sidan övriga förseelser mot förordningen, vartill automobilägare eller innehavare av tillstånd till yrkesmässig trafik kan göra sig skyldig. Med ett sådant utbrytande skulle — därest allmänna arbetstidslagen ändras på sätt riksdagen förordat — vinnas en närmare överensstämmelse mellan sagda lag och förordningens bestämmelser angående förares arbetstid. Däremot skulle en bristande överensstämmelse komma till stånd i förhållande till de övriga särskilda föreskrifter för yrkesmässig trafik, som meddelas i förordningen.

På sätt här förut framhållits, äger emellertid 28 § icke omedelbart samband med arbetstidslagens bestämmelser utan är närmare att betrakta som föreskrifter i trafiksäkerhetens intresse. En överensstämmelse mellan lagen och paragrafen synes därför icke böra åstadkommas på bekostnad av bristande enhetlighet i fråga om tillämpning av ansvarsbestämmelserna enligt förordningen angående yrkesmässig automobiltrafik.

Enligt biltrafiknämndens mening synes dock behov föreligga att i vissa fall förordna en särskild föreståndare, som kan övertaga ansvaret för efterlevnaden av samtliga föreskrifter beträffande den yrkesmässiga trafiken. Detta spörsmål går dock utom ramen för här ifrågavarande framställning och torde böra upptagas till prövning i annat sammanhang.

I biltrafiknämndens yttrande, vilket avgavs innan förslag framkom om den i det föregående angivna ändringen av 28 § 2 mom. förordningen om yrkesmässig automobiltrafik m. m., framhölls även — med utgångspunkt från att nämnda moment då endast gällde sådana små företag för vilka allmänna arbetstidslagen icke var tillämplig — att för dylika företag enligt nämndens mening som regel ej förelåge behov att överflytta ansvaret på särskild föreståndare.

Arbetsrådet anför i sin utredning i förevarande hänseende följande.

Ett införande i förordningen av bestämmelse att arbetsrådet eller annan myndighet skulle äga godtaga arbetsföreståndare i arbetsgivarens ställe beträffande förseelser mot förordningens arbetstidsbegränsningar skulle — såsom biltrafiknämnden i sitt yttrande framhållit — medföra, att skilda bestämmelser bleve gällande i fråga om å ena sidan dylika förseelser och å andra sidan övriga förseelser mot förordningen. Fördelen med den ifrågasatta lagändringen, nämligen åstadkommande av likformighet mellan bestämmelserna om arbetstidsbegränsning i förordningen och i arbetstids-

lagarna i avseende å arbetsgivaransvaret, kan enligt arbetsrådets mening icke uppväga den därmed förenade olägenheten, nämligen bristande enhetlighet i reglerna för utkrävandet av ansvaret för förseelser mot de i förordningen givna bestämmelserna om yrkesmässig automobiltrafik, vilka — och detta gäller även däri upptagna arbetstidsbegränsningar — tillkommit ur andra synpunkter än bestämmelserna i arbetstidslagarna.

Föredraganden. I flera av de speciella arbetstidslagarna, nämligen lantarbetstidslagen, arbetstidslagen för detaljhandeln och arbetstidslagen för hotell, restauranger och kaféer, ävensom i den arbetstidslagstiftningen närstående butikstängningslagen finnes intagen bestämmelse, enligt vilken vad beträffar ansvaret för lagarnas efterlevnad offentlig myndighet äger att, efter framställning från arbetsgivaren, godtaga viss person såsom arbetsföreståndare i arbetsgivarens ställe. En sådan bestämmelse torde, på sätt riksdagen hemställt, böra införas jämväl i allmänna arbetstidslagen. Därjämte torde en dylik föreskrift, i enlighet med vad som föreslagits eller tillstyrkts av hörda myndigheter och sammanslutningar, böra inflyta i bageriarbetstidslagen. Berörda anordning kan nämligen utan tvivel i många fall, till fromma för effektiviteten av ifrågavarande lagstiftning, leda till att ansvaret verkligen kommer att åvila den som faktiskt handhar ledningen av arbetet eller rörelsen och därför också närmast bör öva uppsikt över att lagstiftningen efterföljes. Å andra sidan torde den prövning, som vederbörande myndighet har att verkställa då fråga uppkommer om överflyttning av arbetsgivaransvaret å särskild föreståndare, innebära en tillfyllestgörande garanti för att ifrågavarande möjlighet icke missbrukas. För medgivande till ansvarighetsöverflyttningen lärer nämligen myndigheten städse böra kräva såväl att tillräckliga skäl för ett överförande av ansvaret visas föreligga som ock att den, som skall övertaga ansvaret, har en sådan ställning inom företaget och sådana personliga kvalifikationer att han lämpligen kan godtagas såsom arbetsföreståndare. Skulle det komma till vederbörande myndighets kännedom att en person, som av myndigheten tidigare godtagits såsom arbetsföreståndare, icke längre är lämplig för nämnda uppgift eller att sådana omständigheter eljest föreligga att ansvarighetsöverflyttningen icke längre bör äga bestånd, har myndigheten såväl rätt som skyldighet att återkalla sitt medgivande.

Vad beträffar frågan, på vilken myndighet det bör ankomma att pröva ansökningar om överflyttande av arbetsgivaransvaret, torde arbetsrådet, som har att meddela eftergifter från bestämmelserna i allmänna arbetstidslagen, jämväl böra pröva ansökningar om överflyttande av ansvaret enligt nämnda lag. Ansökningar om eftergifter från bestämmelserna i bageriarbetstidslagen prövas och avgöras av yrkesinspektionens chefsmyndighet, d. v. s. riksförsäkringsanstalten. Denna har påyrkat att jämväl prövningen av ansökningar om överflyttande av företagaransvaret enligt bageriarbetstidslagen måtte anförtros åt anstalten. Såsom arbetsrådet framhållit måste

det emellertid för en enhetlig tillämpning av överflyttningsregeln vara av betydelse att ifrågavarande ärenden avgöras av arbetsrådet, som har att bedöma likartade frågor enligt lantarbetstidslagen, arbetstidslagen för detaljhandeln, arbetstidslagen för hotell, restauranger och kaféer samt, efter genomförandet av den tillämnade ändringen av allmänna arbetstidslagen, jämväl enligt sistnämnda lag. Att märka är även att beträffande de företag, som omfattas av såväl allmänna arbetstidslagen som bageriarbetstidslagen, arbetsrådet i allt fall har att pröva, huruvida skäl föreligga för ett överflyttande av ansvaret för efterlevnaden av bestämmelserna i förstnämnda lag. Då jag på grund av det anförda förordar att det skall ankomma på arbetsrådet att pröva ansökningar av ifrågavarande slag jämväl i vad de avse bageriarbetstidslagen, utgår jag från att arbetsrådet vid ärendenas behandling kommer att i erforderlig mån söka kontakt med riksförsäkringsanstalten.

Vidkommande slutligen spörsmålet huruvida ifrågavarande regel om överflyttning av arbetsgivaransvaret bör införas även i förordningen om yrkesmässig automobiltrafik m. m., nämligen i vad avser förseelser mot förordningens arbetstidsbestämmelser, skulle en dylik överflyttning på sätt biltrafiknämnden och arbetsrådet framhållit medföra den olägenheten, att skilda bestämmelser bleve gällande i fråga om å ena sidan dylika förseelser och å andra sidan övriga förseelser mot förordningen. Förordningens arbetstidsbestämmelser givas i 28 §, vilken paragraf innehåller, i 1 mom. regler om längsta oavbrutna körtid för motorförare i yrkesmässig trafik och i 2 mom. regler om sådan förares arbets- och vilotid. Föreskrifterna i 1 mom. ha tillkommit så gott som uteslutande i syfte att tjäna trafiksäkerhetens intresse. Även reglerna i 2 mom. torde endast i ringa mån ha karaktären av en av sociala skäl betingad arbetstidsreglering. Vid behandlingen under årets riksdag av ett motionsvis framfört förslag om ändring av sagda moment — vilket förslag såsom av det föregående framgår efter framställning från riksdagen lett till författningsändring — underströks också att sistberörda bestämmelser huvudsakligen avsåge att minska den fara för trafiksäkerheten som är förenad med förares överansträngning. Vid nu angivna förhållanden och då något starkare behov av möjlighet till ansvarighetsöverflyttning i vad avser förordningens arbetstidsbestämmelser icke framträtt, anser jag att nämnda fråga icke bör upptagas till slutligt övervägande i nu förevarande sammanhang.

I enlighet med det förut sagda ha inom socialdepartementet upprättats förslag till dels *lag angående ändrad lydelse av 15 § lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning,* dels ock *lag angående ändrad lydelse av 9 § lagen den 16 maj 1930 (nr 139) om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete.* Vad beträffar sistnämnda lagförslag må nämnas att den nuvarande föreskriften i 9 § något

jämkats med hänsyn till att bageriarbetstidslagens tillämpningsområde icke är inskränkt till företag där arbetstagare användes till arbete för arbetsgivares räkning.

Föredraganden hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande båda lagförslag, av den lydelse bilaga[1] till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

N. O. Aurelius.

---

[1] Denna bilaga, vilken är likalydande med de vid propositionen fogade lagförslagen, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 6 december 1944.

Närvarande:

regeringsrådet KELLBERG,
justitieråden GULDBERG,
EKBERG,
SANTESSON.

Enligt lagrådet den 2 december 1944 tillhandakommet utdrag av protokoll över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 24 november 1944, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till dels *lag angående ändrad lydelse av 15 § lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning,* dels ock *lag angående ändrad lydelse av 9 § lagen den 16 maj 1930 (nr 139) om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete.*

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, föredrogos inför lagrådet av t. f. chefen för rättsavdelningen i socialdepartementet hovrättsrådet I. A. Lindell.

Lagrådet lämnade förslagen utan erinran.

Ur protokollet:
Bertil Crona.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, DOMÖ, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD. OHLIN, ERLANDER, DANIELSON, ANDRÉN.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie-, social- och kommunikationsdepartementen anmäler statsrådet Erlander lagrådets den 6 december 1944 avgivna utlåtande över de den 24 november 1944 till lagrådet remitterade förslagen till *lag angående ändrad lydelse av 15 § lagen den 16 maj 1930 (nr 138) om arbetstidens begränsning* och *lag angående ändrad lydelse av 9 § lagen den 16 maj 1930 (nr 139) om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete* samt hemställer, att förslagen, vilka av lagrådet lämnats utan erinran, måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
N. O. Aurelius.

Iduns tryckeri, Esselte ab. Stockholm 1945
418578